
MEĐUCRKVENO I MEĐUNACIONALNO PITANJE
U DJELU I MISLI BISKUPA ALFREDA PICHLERA (II.)

Tomo Vukšić, Sarajevo

UDK: 262.12 : Pichler, A.
261.8 : 323.1
Izvorni znanstveni rad
Prilmljeno 2/2003.

3. NEKA DELIKATNA PITANJA O VLADIKI ANDREJU

Poznato je da su biskup Pichler i vladika Andrej bili pravi prijatelji, da su se često posjećivali i raspravljali. Vidjeli smo iz ovoga teksta da su i u mnogim konkretnim situacijama potvrdili iskrenost svojega prijateljstva i svoju ekumensku otvorenost, što, zbog slučajeva posudbe pravoslavnih crkava u Slatini i Banjoj Luci za obavljanje katoličke službe Božje, vrijedi prije svega za vladiku Andreja.

Skupljajući, međutim, gradivo za pisanje ovoga prikaza, naišao sam na jedan tekst za koji u prvom času nisam bio siguran da ću ga uvrstiti. Radi se o nekrologu koji je u povodu smrti biskupa Pichlera objavio sada već pokojni benediktinac Martin Kirigin,⁵⁶ koji je u svoje vrijeme mnogo surađivao s biskupom Pichlerom u vrijeme poslijesaborske liturgijske obnove na hrvatskim područjima i dobro se poznavao s njim. Pišući o ekumenskoj zauzetosti biskupa Pichlera, Kirigin pripominje kako je Pichler, još kao župnik u Prnjavoru, naučio slaviti liturgiju istočnoga obreda kako bi za katolike istočnoga obreda prema njihovoj želji mogao slaviti euharistiju. Tako je Alfred Pichler bio biritualist kao i njegov brat isusovac koji živi u Rimu. Stoga, nadodaje Kirigin, nikoga nije začudilo kad je Sveta Stolica biskupa Pichlera imenovala članom Međunarodne mješovite katoličko-pravoslavne komisije za teološka pitanja, u kojoj je sudjelovao sve dok je mogao putovati. I poslije toga piše Kirigin ono za što nisam bio siguran da je razborito, u postojećim prilikama, javno ponoviti u Banjoj Luci. Ali, kad sam poslije saznao da ta stvar i nije posvema nepoznata, što vrijedi prije svega za banjolučke katoličke krugove, odlučio sam napisati

---

⁵⁶ Usp. Martin Kirigin, *In memoriam biskupu Alfredu Pichleru*, u: *Služba Božja* 2-3/1992., str. 212-213.

nekoliko riječi i o toj stvari, koja se tiče pokojnoga pravoslavnoga vladike Andreja.

Pišući, dakle, o biskupu Pichleru, Kirigin veli ovako: "Općenito je bilo poznato njegovo dugogodišnje prijateljevanje s banjalučkim pravoslavnim episkopom Andrejom koji je do skrajnosti pokazao svoju naklonost prema Rimokatoličkoj crkvi. Neka znaju, a kad su oba otišla Bogu mogu i drugi doznati: episkop je Andrej bio spreman i javno priznati prvenstvo rimskog biskupa, ali je prevladalo mišljenje njegova kolege kako bi to bio nerazborit korak s obzirom na kolebljivo stanje ekumenizma kod nas. Neka sada Svevišnjemu slave vječne nebeske obrede i mole za teško iskušanu Bosnu i Hercegovinu."⁵⁷

Nakon što sam pročitao ovaj odlomak, za nekoliko dana sam pustio stvar po strani, a onda sam, svjestan da ovaj prikaz ne bi bio objektivan ako bi se ispustilo išta od onoga do čega se došlo u izvorima, ponovno telefonirao don Mladenu Grabovcu.⁵⁸ S velikim oprezom ispričovijedao sam mu sadržaj nekrologa te ga, s obzirom da je dugo godina bio Pichlerov povjerenik za ekumenizam, upitao zna li on išta o ovome. Bilo mi je, naime, stalo do toga da još netko potvrdi ili zaniječe ono što je Kirigin ustvrdio. Istoga časa kad je čuo moje pitanje, don Mladen mi je rekao: "Da, da! To je točno! Ja za to znam jer mi je sâm pokojni biskup Pichler pripovijedao da je vladika Andrej namjeravao prijeći u Katoličku crkvu!" Sutradan sam telefonom upitao mons. Orlovca, o svemu ovome, na što mi je on kazao ovako: "I meni je biskup Pichler osobno pripovijedao da je vladika Andrej bio spreman ući u puno zajedništvo Katoličke crkve, ali su se složili da to ne bi pridonijelo nego više štetilo stvarnom približavanju dviju Crkava, te do toga nije došlo."

Poslije ova dva razgovora s ljudima u čije iskaze nemam nikakva razloga sumnjati, odlučio sam u ovom tekstu iznijeti i ovu dimenziju odnosa vladike Andreja i biskupa Pichlera. Ujedno, čini se najprikladnijim upravo ovdje napisati još jedan podatak koji mi je ispričovijedao don Mladen Grabovac. Naime, prema njegovu sjećanju, biskup Pichler je jedne prilike vladiki Andreju uručio neki medaljon koji mu je po Pichleru poslao Papa. Don Mladen se, međutim, ne sjeća sa sigurnošću koje je godine to bilo. Ali, po svemu sudeći, bilo je to poslije povratka biskupa Pichlera s prvoga

---

⁵⁷ Martin Kirigin, *In memoriam biskupu Alfredu Pichleru*, str. 213.

⁵⁸ S don Mladenom Grabovcem o ovome sam razgovarao 7. svibnja 2002.

zasjedanja Drugoga vatikanskoga sabora u predbožićno vrijeme 1962. Prema tome, dar je najvjerojatnije došao od Ivana XXIII. jer se don Mladen još uvijek sjeća kako mu je Pichler pripovijedao da je bio u audijenciji kod Ivana XXIII. i kako mu je Papa izgledao vrlo umoran. No, don Mladen se dobro sjeća da je "odlikovanje", kako ga naziva don Mladen, koje je predano vladiki Andreju, izgledalo kao neka povećana medalja, da mu ga je službeno uručio biskup Pichler u salonu na prvome katu stare zgrade Ordinarijata u Banjoj Luci, čemu je don Mladen, kao i još neki svećenici, osobno bio nazočan. No, napominje don Mladen, o tome se nije javno govorilo da ne bi bilo krivo shvaćeno. Nažalost, pisanoga traga o tome nisam pronašao, pa stoga podatak prenosim onako kako sam ga čuo.

Ali postoji zapis o hodočašću u sveta mjesta po Italiji koja je 1975. pohodilo 40 pravoslavnih svećenika, nekoliko jeromonaha i monahinja iz banjolučke eparhije koje je predvodio vladika Andrej. Izvještaj o tome "pokloničkom putovanju" donio je *Vesnik*, organ glavnog saveza Udruženja pravoslavnoga svećenstva SFRJ, u svojem rujanskom broju. Iz *Vesnika* su ga preuzeli AKSA⁵⁹ i *Glas koncila*.⁶⁰ Prema tom izvještaju, budući da se papa Pavao VI. tada nalazio u svome ljetnikovcu u Castelgandolfu u blizini Rima, srpski pravoslavni hodočasnici su, zajedno s hodočasniciima s drugih strana svijeta, prisustvovali nedjeljnoj audijenciji u tom gradiću za vrijeme koje ih je Papa pozdravio ovim riječima: "Toplo pozdravljam braću pravoslavne vjere svećenike Banje Luke koji su sa svojim vladikom došli u ovaj Sveti grad. Žao mi je što ih ne mogu bolje primiti. Mi smo s pravoslavcima zajedno u molitvi i vjeri. Molimo se Bogu za puno jedinstvo."

Prema pričanju don Mladena Grabovca, vladika Andrej se više puta žalio biskupu Pichleru zbog načina na koji ga tretira vrhovno vodstvo Srpske pravoslavne crkve iz Beograda, ponajviše zbog njegova prijateljstva prema Katoličkoj crkvi. Neki slute da je zbog toga 1980. bio premješten iz Banje Luke. No njegov nasljednik, vladika Jefrem, piše da je vladika Andrej, "kao rođeni Sremac, po vlastitoj želji prešao" na službu u srijemsku eparhiju te je umro u Srijemskoj Mitrovici 22. ožujka 1986. i pokopan je u manastiru Krušedol.⁶¹ Prema pričanju don Mladena Grabovca, biskup Pichler

⁵⁹ Usp. *Pravoslavni banjalučki svećenici posjetili Rim*, u: AKSA 38/1975., str. 3.

⁶⁰ Usp. *Banjalučki pravoslavni svećenici na hodočašću po Italiji*, u: *Glas koncila* 21/1975., str. 5 od 12. listopada 1975.

⁶¹ Usp. Jefrem (Mile Milutinović), *Eparhijski arhijereji Banjalučke eparhije*, str. 157.

mu je išao na sprovod. Bio je spremio i posmrtni govor koji je želio održati, no organizatori sprovoda nisu mu dopustili govoriti.⁶² A kad je 1992. umro biskup Pichler, pisane izraze sućuti poslali su patrijarh srpski Pavle s članovima Svetog arhijerejskog sabora,⁶³ vladika banjolučki Jefrem⁶⁴ i banjolučki muftija.⁶⁵

---

⁶² Je li biskup Pichler bio napisao taj govor koji je želio izreći na sprovodu vladike Andreja, ne znam. No, u Arhivu ga nisam našao. Zapravo, osim nekoliko usputnih Pichlerovih potvrda o međusobnom prijateljstvu, pronašao sam samo jednu podulju njegovu izjavu o vladiki Andreju, zapisanu 1991.: "Što je to bio čestiti čovek? Učen, široko obrazovan, svetski čovek, pokoj mu duši! Umro je pre koju godinu. Bili smo stvarno veliki prijatelji. Vidite ja sam tamo na ogradi napravio vrata, kako bi jedan drugome mogli odlaziti. Kada su i ostali sveštenici videli da se mi družimo, uvažavamo, cenimo jedan drugog, onda su i oni, malo-pomalo počeli da se družu." Stevan Risović, *Ja sam Jugosloven!*, str. 4.

Vrata na drvenoj ogradi između dvorišta katoličkoga i dvorišta pravoslavnoga biskupa, o kojima govori biskup Pichler, nalazila su se ravno u produžetku puta koji vodi između katedrale i Ordinarijata, prema današnjem zidu koji je po pravcu nekadašnje drvene ograde, zatvorivši ta vrata, podigla pravoslavna strana tijekom ljeta i jeseni 2001.

⁶³ *Vrhbosna* 3/1992., str. 226-227: "Na vest o upokojenju umirovljenog Rimokatoličkog biskupa Banjalučkog mons. Alfreda Pichlera Sveti Arhijerejski Sabor Srpske pravoslavne Crkve nalazeći se na svome redovnom zasedanju u Beogradu izražava saučešće preuzvišenom biskupu banjalučkom gosp. dr. Franji Komarici i svim preuzvišenim Rimokatoličkim biskupima u Bosni i Hercegovini kao i rodbini i prijateljima i poštovaocima preminulog biskupa. Pored mnogih jevanđeljskih vrlina, pokojnika je krasila pre svega hrišćanska ljubav. Nadahnut njome on se tokom čitavog svog života bratski odnosio prema Episkopima, sveštenicima, monasima i vernicima Srpske pravoslavne Crkve. Veličina njegove hrišćanske ličnosti dolazi do punog izražaja upravo u ovim teškim vremenima kada su osnovne duhovne vrednosti dovedene u pitanje. Bog da mu dušu prosti i daruje Carstvo Nebesko!" - Patrijarh Pavle poslao je ovu sućut iz Beograda 18. svibnja 1992.

⁶⁴ *Vrhbosna* 3/1992., str. 228: "Dragi u Hristu brate! Pored upućene saborske poruke našeg Patrijarha i Arhijereja povodom upokojenja našeg brata u episkopstvu i prijatelja preuzvišenog biskupa Alfreda upućujemo Vam iskreno molitveno saučešće u ime sveštenstva, monaštva i vjernika eparhije banjalučke kao i u svoje lično ime. Molim Vas preuzvišeni brate da ova naša osjećanja povodom upokojenja istinskog Božjeg služitelja i osvjedočenog prijatelja pravoslavne Crkve Srpskog naroda i svakog čovjeka dobre volje prenesete mjesnoj banjalučkoj crkvi. Neka Gospod upokoji bogoljubivu i čovjekoljubivu dušu biskupa Alfreda Pichlera." Vladika Jefrem poslao je ovu sućut iz Beograda 18. svibnja 1992.

⁶⁵ *Vrhbosna* 3/1992., str. 229. Neutvrđenoga datuma, muftija banjolučki prof. hadži Ibrahim ef. Halilović poslao je sljedeću sućut: "Duboko smo ožalošćeni viješću da je naš dragi prijatelj, veliki čovjek i veliki svećenik msgr. Alfred Pichler, umirovljeni banjalučki biskup preselio u vječni svijet. Tim povodom primite iskrenu sućut u ime Islamske zajednice i svih Muslimana banjalučkih."

Vladika Jefrem je za svojega prethodnika nedavno napisao i ovo: "Episkop Andrej se isticao u unapređenju ekumenskih odnosa posebno sa Rimokatoličkom crkvom i mjesnim počivšim biskupom Alfredom Pihlerom. Obojica su umrli osamdesetih godina i, na njihovu sreću, nisu dočekali poraz ideja za koje su se tako snažno zalagali."⁶⁶

4. BISKUP PICHLER, VLADIKA ANDREJ I JA

Iz godine 1980. i osobno imam jedno neizravno iskustvo s biskupom Pichlerom i vladikom Andrejom. Naime, u to vrijeme bio sam glavni urednik *Mladoga teologa*, časopisa studenata Vrhbosanske teologije u Sarajevu. I budući da sam znao da je vladika Andrej ekumenski otvoren i prijatelj s biskupom Pichlerom, želio sam s njim obaviti razgovor i objaviti ga. A kako nisam poznao ni jednoga od njih dvojice, zamolio sam tadašnjega rektora Bogoslovije dr. Matu Zovkića da posreduje preko biskupa Pichlera. On je to i učinio, a Pichler je pitao vladiku Andreja bi li htio dati intervju *Mladom teologu* na što je vladika pristao. Kad smo u Sarajevu primili povratnu informaciju o vladikinju spremnosti da da intervju našem časopisu, tada sam u veljači sastavio pitanja na koja je vladika trebao odgovoriti,⁶⁷ a rektor Zovkić je uz ta pitanja priložio

⁶⁶ Jefrem (Mile Milutinović), "Eparhijski arhijereji Banjalučke eparhije", str. 157.

⁶⁷ Arhiv Vrhbosanske katoličke bogoslovije, br. 23/1980. - Šesnaest pitanja, koja sam poslao vladiki Andreju, glasila su kako slijedi:

1. Na terenu Vaše eparhije žive i pravoslavci i muslimani i katolici. Mi se spremamo biti svećenici u takvim sredinama. Kako shvaćate svoje pastirsko poslanje u višekonfesionalnoj sredini i što nam u vezi s tim imate poručiti?

2. Kako doživljavate današnju krizu religije; što mislite o ateizmu: teoretskom i praktičnom?

3. Srpska pravoslavna crkva (ne samo ona) u liturgiji ima crkvenoslavenski jezik koji je narodu često nerazumljiv. Postoje li tendencije u pravoslavnim crkvama da se prevode liturgijski tekstovi na živi narodni jezik?

4. Postoji fenomen da katolički vjernici više nego pravoslavni dolaze na crkvene obrede. Koji je razlog tome: povijesni i sadašnji?

5. Pučka pobožnost često graniči s praznovjerjem. Koliko su krsne slave, božićni i uskrsni običaji odraz praznovjerja, a koliko odraz zdrave pobožnosti? Kako treba da se ponaša svećenik pred tim pojavama?

6. Očekuje se sazivanje Svepravoslavnog koncila. Kako teče organiziranje samog Sabora i što očekujete od njega na terenu pastorala unutar pravoslavnih crkava?

svoje pismo od 4. ožujka te smo sve, opet Pichlerovim posredovanjem, poslali vladiki u Banju Luku.⁶⁸ Međutim, na naše

7. U ljetu 1975. zajedno s još 40 pravoslavnih svećenika, nekoliko jeromonaha i monahinja (GK od 12. 10. 1975.) proputovali ste Italijom i obišli poznata katolička svetišta. Bili ste u nedjeljnoj audijenciji kod Pape u Castelgandolfu. Što Vas je potaklo na taj put i kakvi su bili Vaši dojmovi?

8. Kako doživljavate današnjeg Papu?

9. Kakvi su Vaši odnosi s katoličkim biskupom u Banjoj Luci, s katoličkim svećenicima i vjernicima uopće?

10. Drugi vat. sabor kaže da se 'mogu istočnjacima koji su u dobroj vjeri odijeljeni od Katoličke crkve, ako slobodno zatraže i ako su pravo raspoloženi, dijeliti sakramenti pokore, euharistije i bolesničkog pomazanja' (OE 27) i obratno. Što Vi mislite o tome?

11. Poznato nam je da ste bili profesor crkvene povijesti i patologije. Možete li nam reći koliko se današnji ekumenski pokret temelji na povijesno-patrističkoj osnovi? Kako Vi kao crkveni historičar i episkop gledate na današnju razdijeljenu Crkvu?

12. Iako ne zna kako, Katolička crkva smatra da će do jedinstva Crkve doći, i to 'modo a Christo statuto' (LG 15). Voljeli bismo čuti kako Vi zamišljate buduće jedinstvo Crkve?

13. Nakon Papina posjeta Carigradu koncem prošle godine osnovana je Mješovita komisija za teološki dijalog koji će se povesti u cilju uklanjanja zapreka za ponovnu uspostavu jedinstva Crkve. U sastavu Komisije su i dvojica predstavnika Srpske pravoslavne crkve: šumadijski episkop Sava i đakon Radomir Rakić. Što očekujete od Komisije, a što od predstavnika Srpske pravoslavne crkve?

14. Na našem terenu postoje brojne mješovite ženidbe. Vjerski život se u takvoj situaciji redovito svodi na minimum, a djeca obično nisu više ni katolici ni pravoslavci; brojni su razvodi brakova. Što je tome razlog i što poduzeti da bi te ženidbe s vjerskog stanovišta bile uspjelije?

15. Dosta puta čujemo prigovore od kršćana iz inozemstva da ekumenski rad u Jugoslaviji nije dostatan iako postoje međufakultetski kontakti. Što mislite o postojećoj suradnji naših dviju Crkava; da li bi tu suradnju trebalo proširiti? Postoji li mogućnost organiziranja zajedničkih molitvenih sastanaka?

16. Čini nam se da je veoma korisno za opći ekumenski pokret razvijati tzv. pučki ekumenizam. Ponekad se iz pravoslavnih krugova čuju glasovi protiv ovakvog ekumenizma (*Teološki pogledi* 5/75, str. 247). Što Vi mislite o tome?"

⁶⁸ Arhiv Vrhbosanske katoličke bogoslovije, br. 23/1980. Pismo dr. Mate Zovkića glasilo je ovako: "Nakon što smo preko banjalučkog biskupa Mons. Alfreda Pichlera usmeno propitali o mogućnosti intervjua za naš studentski list 'Mladi teolog', ovim Vas i pismeno molimo za intervju.

Glavni urednik Tomo Vukšić sastavio je pitanja koja se kreću oko Vašeg pastirskog rada u višekonfesionalnoj sredini i današnjeg ekumenskog gibanja među kršćanima. Dostavljamo pitanja i molimo da na njih po mogućnosti odgovorite u roku od mjesec dana.

Vi ste, dakako, slobodni pitanja preformulirati, preskočiti ili više njih povezati u jedan odgovor.

Unaprijed zahvaljujemo na dobroj volji. Dr. Mato Zovkić, rektor."

veliko razočaranje, vladika Andrej je 15. ožujka 1980. poslao pismo sljedećega sadržaja: "Prečasni gospodine rektore, primio sam Vaše cijenjeno pismo kao i otisak pitanja za intervju za časopis 'Mladi teolog' Vaših studenata. Hvala Vam na pažnji. Nažalost, moram Vam odgovoriti da mi je nemoguće dati odgovore na pitanja Vaših studenata, radi toga, pošto postoji preporuka Sv. Sinoda naše Crkve, da u ovakvim prilikama, za našu Crkvu najbolje je da jedino Sv. Sinod daje odgovore, zvanično, u ime Crkve, na sva pitanja postavljena bilo od strane raznih vjeroispovijesti ili društvenih organizacija.

Pozdravite Vaše studente, Vas isto pozdravlja i poštuje, odani Vam u Hristu, Episkop banjalučki Andrej (Dr. Andrej Frušić, episkop)"⁶⁹

I tako od razgovora za list *Mladi teolog* nije bilo ništa!

5. PICHLEROVA SURADNJA S VIJEĆEM ZA EKUMENIZAM

Biskupska konferencija Jugoslavije osnovala je 17. lipnja 1967. Biskupsku komisiju za ekumenizam kojom je predsjedao kardinal Franjo Šeper, a od 1968. nadbiskup Gabrijel Bukatko. No 1970. Biskupska konferencija je odlučila osnovati stalno ekumensko radno tijelo pa je na jesenskom zasjedanju 26. rujna 1970. utemeljila Vijeće za ekumenizam BKJ te za njegova predsjednika imenovala mariborskoga biskupa Maksimilijana Držečnika.⁷⁰ Mariborski biskup je 9. veljače 1971. održao sjednicu zatečene Komisije za ekumenizam i potom 13. veljače obavijestio sve nadbiskupe i biskupe da su na sjednici zaključili pozvati sve biskupe da svaki iz svoje biskupije imenuje u Vijeće za ekumenizam po jednoga člana koji bi imao ulogu savjetnika.⁷¹ Na ovu zamolbu biskup Pichler je odgovorio 20. ožujka obavijestivši biskupa Držečnika da je za člana Vijeća za ekumenizam imenovao don Mladena Grabovca, tada župnika u Lištanima.⁷² Nakon toga don Mladen je u radu ovoga Vijeća, podržavan od biskupa Pichlera,

⁶⁹ Arhiv Vrhbosanske katoličke bogoslovije, br. 23/1980.

⁷⁰ Usp. Juraj Kolarić, *Pravoslavlje*, Zagreb, 1985., str. 184.

⁷¹ Usp. BABL, br. 461/1971.

⁷² Usp. BABL, br. 462/1971.

redovito sudjelovao sve do prestanka postojanja BKJ,⁷³ tj. i nakon umirovljenja biskupa Pichlera, a sve donedavno obavljao je istu službu također u nanovo osnovanom istoimenom Vijeću BKBiH.

Budući da biskup Pichler nije bio osobno član *Vijeća za ekumenizam*, u njegovu radu nije ni sudjelovao te stoga ovdje i nije očekivati mnogo. Pa ipak, uz već spomenuto, možemo spomenuti još jedan njegov dopis, upućen ovome Vijeću 4. ožujka 1972. kao izvještaj o ekumenskoj djelatnosti u Banjolučkoj biskupiji.⁷⁴ Uz dvije pravoslavne crkve, u Slatini i Banjoj Luci, u kojima je slavljena katolička euharistija, kao o pozitivnim primjerima ekumenske suradnje biskup je informirao Vijeće o dvjema akcijama koje su pridonijele zblizavanju. Prva se dogodila u jesen 1971. kad je u Banjoj Luci dograđen jedan dom Crvenoga križa darovima katoličkoga Internacionalnoga Caritasa i Svjetskoga vijeća Crkava iz Ženeve. I budući da je tadašnji srpski patrijarh German u to vrijeme bio predsjednik karitativne akcije Svjetskoga vijeća Crkava, u njegovo je ime na svečanosti otvaranja bio nazočan banjolučki vladika Andrej, a s katoličke strane biskup Pichler uz predstavnike Internacionalnoga Caritasa i Svjetskoga vijeća Crkava tako da je proslava, pisao je Pichler, "dobila pravi lik ekumenske akcije između Katoličke i Pravoslavne crkve, kako je to istakao državni predstavnik Crvenog krsta dr. Šiljegović u svojoj zdravici". Druga akcija se sastojala u tome da su vladika Andrej i biskup Pichler u veljači 1972. uputili zajedničku molbu na Europäischer Hilfsfonds u Beč i Svjetsko vijeće Crkava u Ženevu da pomognu unutrašnje uređenje sirotišta koje se trebalo izgraditi te godine. Razlozi koje su naveli u molbi bili su također "ekumenski rad naših dviju Crkava", što je primljeno vrlo pozitivno na obje adrese kamo je molba bila poslana.

S druge strane, u istome pismu biskup Pichler je obavještavao Vijeće da na liturgijskom području dotad nije bilo zajedničkih akcija. Doduše, pravoslavcima je bilo ponuđeno zajedničko obavljanje molitvene osmine za sjedinjenje kršćana, ali pravoslavci to nisu prihvatili jer su smatrali da još za to nije vrijeme. Katoličkim vjernicima povremeno se propovijeda o potrebi sjedinjenja, a katkad se za promicanje tih ideja iskoriste prilike mješovitih ženidaba,

---

⁷³ Sudjelovanje don Mladena Grabovca u radu Vijeća za ekumenizam BKJ bilježe i zapisnici sjednica toga Vijeća do kojih sam uspio doći, npr. zapisnik sjednice od 19. veljače 1974. i zapisnik sjednice od 27. travnja 1987. koji se čuvaju u BABL (privatna ostavština biskupa Pichlera).

⁷⁴ Usp. BABL, br. 351/1972.

sprovoda, krštenja i vjenčanja kod kojih sudjeluju i pravoslavci te se primjećuje da ima uspjeha premda nije osobito uočljiv. Pa ipak, napominjao je Pichler: "Ozbiljan dijalog postoji između najviših crkvenih predstavnika, katoličkog biskupa i pravoslavnog episkopa, a ponegdje i među svećenicima na terenu. Najveći napredak postignut je u zajedničkom nastupu kod podizanja i otvorenja novih crkvenih objekata. Gotovo da nema ni jedne značajnije vjerske manifestacije kod koje ne sudjeluju i predstavnici druge bratske Crkve."⁷⁵ Sve ovo navodilo ga je na zaključak da se ne bi moglo kazati da ekumenizam na banjolučkome području slabi, nego, naprotiv, on se širi konstantno, iako polako i gotovo neprimjetno, te ima razloga, prema njegovu mišljenju, nadati se da će se i dalje širiti.

6. MEĐUNARODNA MJEŠOVITA KOMISIJA ZA TEOLOŠKI DIJALOG IZMEĐU KATOLIČKE I PRAVOSLAVNE CRKVE

Na završetku posjeta pape Ivana Pavla II. ekumenskom patrijarhu Dimitriju I. u Carigradu njih dvojica su 30. studenoga 1979. zajedničkom *Izjavom* svečano najavili početak službenoga teološkog dijaloga između Katoličke i Pravoslavne crkve.⁷⁶ Tome je prethodilo pripravno razdoblje, kao što potvrđuju sljedeće njihove riječi: "Napredak učinjen u pripravnom razdoblju dopušta nam najaviti skorašnji početak teološkoga dijaloga i objaviti popis članova mješovite katoličko-pravoslavne komisije čija će to biti zadaća." Budući da je prije službenoga proglašenja bilo najavljivano da će, uz 30 katoličkih članova, među 30 pravoslavnih članova biti službeni predstavnici svih autokefalnih crkava, vrlo brzo je primijećeno da sastanak katolika i pravoslavaca na tako visokoj razini, kao što je ovaj najavljivani, nije održan nikada nakon Firentinskoga sabora 1439. No, premda je prije proglašenja o osnutku Komisije bilo nagađano da će komisija imati 60 članova, od kojih 30 katoličkih i 30 pravoslavnih, među kojima će biti biskupi i stručnjaci za različite

⁷⁵ BABL, br. 351/1972.

⁷⁶ Usp. "Declaratio", u: Acta Apostolicae Sedis (AAS) 71/1979., str. 1603-1604; *La dichiarazione comune di Papa Giovanni Paolo II e del Patriarca Dimitrios I*, u: L'Osservatore Romano od 1. prosinca 1979., str. 1; "Déclaration commune", u: Service d'Information. Bolletino del Segreteria per l'unità dei cristiani 4/1979., str. 28. - Usp. također Dimitri Salachas, *Il dialogo ufficiale tra la Chiesa cattolico-romana e la Chiesa ortodossa*, Bari, 1994., str. 46.

teološke grane (dogmatika, liturgija, povijest, kanonsko pravo), službeni proglas sadrži popis od 31 katolička člana i 23 pravoslavna, a banjolučki biskup Alfred Pichler nalazi se na desetom mjestu među katoličkim članovima.⁷⁷

Nigdje, nažalost, nisam uspio pronaći neki dokument koji bi objasnio na koji način je ime biskupa Pichlera uopće dospjelo među kandidate za Komisiju s katoličke strane te na koji način je Sveta Stolica njemu ovo imenovanje priopćila jer, barem se tako čini, u banjolučkom Arhivu nije moguće pronaći takav dokument ni među službenim dokumentima Ordinarijata, a ni među spisima u njegovoj privatnoj ostavštini. Stoga, ovo pitanje zasada mora ostati bez razjašnjenja.

Već 1980., od 29. svibnja do 4. lipnja, Komisija je održala prvu konferenciju na otocima Patmosu i Rodosu, te potom nastavila sa serijom održavanja konferencija (München 1982., Kreta 1984., Bari I. 1986. i Bari II. 1987., Valamo 1988., Freising 1990.). Na svim ovim konferencijama sudjelovao je i biskup Pichler, osim na onoj u Bariju II. 1987., koja je održana, zapravo, kao nastavak konferencije iz prethodne godine u istome gradu. Sa srpsko-pravoslavne strane članovi Komisije bili su šumadijski vladika Sava i Stojan Gošević, profesor Bogoslovskoga fakulteta u Beogradu, koji je bio i jedan od tajnika Komisije. Njih dvojica su redovito sudjelovali na konferencijama Komisije, ali se nisu pojavili u Valamu 1988. i Freisingu 1990. Zanimljivo je primijetiti da ni katolička ni pravoslavna strana ni na jednoj konferenciji nisu bile prisutne s punim brojem imenovanih predstavnika, ali je broj katoličkih predstavnika na svakoj bio veći od pravoslavnih (Patmos-Rodos 29+25, München 27+25, Kreta 27+25, Bari I. 25+20, Bari II. 26+22, Valamo 26+22, Freising 26+16).⁷⁸

---

⁷⁷ Usp. "Declaratio", u: AAS 71/1979., str. 1605-1607; "Déclaration comune", u: Service d'Information, str. 28-30.

⁷⁸ Usp. Dimitri Salachas, *Il dialogo ufficiale tra la Chiesa cattolico-romana e la Chiesa ortodossa*, str. 223-241, ali, treba primijetiti, da Salachasove informacije o broju sudionika nisu uvijek posvema pouzdane. - O sudjelovanju biskupa Pichlera u radu konferencija ove Komisije pisao je i Ratko Perić, *Ekumenske nade i tjeskobe*, Mostar, 1993., str. 18, 286-287, 314 i 316.

6.1. Pichlerovo sudjelovanje na prve tri konferencije Komisije

Početak službenoga dijaloga katolika i pravoslavaca najavio je katolički dvotjednik *Glas Koncila* u broju koji se pojavio u dane kad je prva konferencija već bila započela, no o Pichlerovu članstvu u Komisiji taj izvještaj ništa ne zna.⁷⁹ Ali o njegovu sudjelovanju na prvoj konferenciji sljedeći broj *Glasa Koncila* je donio kratak reportažni izvještaj koji je napisan prema telefonskom razgovoru novinara s biskupom a iz teksta se stječe dojam da je uredništvo pomalo zatečeno sudjelovanjem banjolučkoga biskupa na konferenciji u Grčkoj.⁸⁰ No nekoliko tjedana kasnije iste katoličke novine objavile su opsežan razgovor s biskupom Pichlerom.⁸¹ U razgovoru biskup ističe da je spomenuti sastanak katolika i pravoslavaca bio prvi takve vrste nakon Firentinskoga sabora te da su obje strane na njemu sudjelovale dragovoljno. Smatra da je većinu pravoslavaca na sastanak dovela Kristova želja s posljednje večere "da svi budu jedno" dok je manjinu, spremnu na opstrukciju, prepoznao u predstavnicima Grčke crkve. Već prije sastanka odlučeno je da razgovor započne raspravom o temama koje povezuju dvije Crkve, a ne o onome što ih rastavlja. Stoga je odlučeno da to za početak budu sakramenti a da se razlike ostave za neke kasnije rasprave. "Te razlike je teološka pripravna komisija - tako je govorio Pichler - podijelila na jedne koje su spojive sa savršenim zajedništvom obiju Crkava i druge koje bi tom savršenom zajedništvu smetale."⁸² Cilj ovih konferencija, prema Pichlerovu mišljenju, nije jedinstvo o kakvom se govorilo na lyonskom i firentinskom saboru, već je sada cilj zajedništvo. Zajedništvo molitava i sakramenata, zajedništvo "iste čaše", čemu ne bi smetali ni katolički nauk o čistilištu, ali ni onaj o prvenstvu rimskoga biskupa jer "u novom zajedništvu papa ne bi morao na Istoku tražiti više od onoga što je vršio i što mu se priznavalo prije raskola od god. 1054".⁸³ Međutim, poteškoća se sastoji u tome što neke pravoslavne

⁷⁹ Usp. *Započinju službeni razgovori Katoličke i Pravoslavne Crkve*, u: *Glas Koncila* 11/1980., str. 1 od 1. lipnja 1980.

⁸⁰ Usp. I. M., *Službeni teološki razgovori pravoslavnih i katolika na Patmosu*, u: *Glas Koncila* 12/1980., str. 2 od 15. lipnja 1980.

⁸¹ Usp. Ž. K., *Katolici i pravoslavni - sjedinjenje ili zajedništvo?*, u: *Glas Koncila* 14/1980., str. 3 i 9 od 13. srpnja 1980.

⁸² Ž. K., *Katolici i pravoslavni - sjedinjenje ili zajedništvo?*, str. 3.

⁸³ Isto.

Crkve ne priznaju valjanost katoličkoga krštenja, kao što proizlazi iz nedavne prakse krštavanja katolika koji prijeđu na pravoslavlje u Grčkoj pravoslavnoj crkvi, zato što vjeruju da nema djelovanja Duha Svetoga izvan prave Crkve, a ta bi bila samo njihova Crkva. No iako se na sastanku raspravljalo uglavnom o proceduralnim pitanjima, Pichler to ne smatra neuspjehom zasjedanja jer smatra da je golem uspjeh bilo već to što su se sastali. Na pitanje o stavu pravoslavlja glede mogućnosti da katolički vjernici primaju sakramente u njihovoj Crkvi, Biskup je iznio mišljenje da se i na Rodosu moglo uočiti kako postoji ruski blok nasuprot grčkome. U ruski način gledanja na stvar, koji dopušta interkomuniju, pripadale bi još sljedeće Crkve: Poljska, Gruzijaska, Rumunjska i Bugarska, a u grčki blok, koji je protivan interkomuniji, pripadale bi Crkve: Aleksandrijska, Antiohijska, Jeruzalemska, Ciparska i Grčka autokefalija. A Srpska crkva bi bila negdje između. Iz činjenice da iz ovakva rasporeda proizlazi kako su Crkve iz komunističkih zemalja više ekumenski raspoložene ne bi trebalo izvlačiti negativne zaključke jer se Bog ponekad služi i sasvim drukčijim namjerama svjetskih moćnika.

Iako je sigurno da je biskup Pichler sudjelovao i na konferenciji u Münchenu od 30. lipnja do 6. srpnja 1982.,⁸⁴ i na Kreti od 30. svibnja do 8. lipnja 1984.,⁸⁵ nisam uspio pronaći nikakav izvještaj o tome koji bih ovdje mogao prikazati.

6.2. Pichler u Bariju, Valamu i Freisingu

O Pichlerovu sudjelovanju na konferenciji u Bariju od 29. svibnja do 7. lipnja 1986., osim zabilježbe njegova imena kao sudionika,⁸⁶ imamo i više od običnoga spomena na nekoliko strana.⁸⁷ Naime, zbog

---

⁸⁴ Usp. Arhiv Biskupske konferencije Jugoslavije (Zagreb), br. 6/1983. sadrži popis svih sudionika ove konferencije, a brojevi 4, 5 i 6/1983. različite radne materijale i priopćenje koji su u Zagreb poslani iz Njemačke. - Usp. također: Dimitri Salachas, *Il dialogo ufficiale tra la Chiesa cattolico-romana e la Chiesa ortodossa*, str. 226.

⁸⁵ Usp. Dimitri Salachas, *Il dialogo ufficiale tra la Chiesa cattolico-romana e la Chiesa ortodossa*, str. 229.

⁸⁶ Usp. Dimitri Salachas, *Il dialogo ufficiale tra la Chiesa cattolico-romana e la Chiesa ortodossa*, str. 232.

⁸⁷ Npr. iz BABL, br. 218/1986. saznajemo da je apostolski pronuncij Colasuono bio pozvao biskupa Pichlera na oproštajni prijem u Beograd zakazan za 24. svibnja 1986. ali da biskup nije mogao ići u Beograd zbog putovanja u Bari.

različitih događanja oko te konferencije, jer predstavnici nekih pravoslavnih Crkava iz prosvjednih razloga nisu ni došli na konferenciju dok su srpski predstavnici zbog istih razloga napustili sastanak, vladalo je povećano zanimanje za nju. To je, naravno, povećalo znatizeljnu novinara pa se u Glasu koncila pojavio još jedan razgovor s banjolučkim biskupom.⁸⁸ O svemu što se događalo na konferenciji govori on poslije povratka iz Barija. Kazuje kako vjeruje u iskrenost ekumenskih nastojanja ekumenskoga patrijarha i papâ naših dana, ali predstavnici pojedinih pravoslavnih Crkava od početka nisu imali jedinstven stav. Zbog "praktičnih razloga" nisu došle delegacije Ruske i Gruzijске crkve a povod nedolasku Atenske, Jeruzalemske i Ciparske te napuštanju sastanka srpske delegacije bila je izložba makedonskih ikona u Vatikanu, što je u tim Crkvama bilo protumačeno kao da papa priznaje Makedonsku pravoslavnu crkvu. Predstavnici drugih Crkava koji su ostali na konferenciji bili su, prema biskupovim dojmovima, vrlo ljubazni, a kardinal Willebrands je dao javnu izjavu da Katolička crkva nikada nije ni riječju ni djelom priznala Makedonsku pravoslavnu crkvu jer to pitanje smatra unutarpravoslavnim. U sljedećem dijelu razgovora biskup Pichler objašnjava kako je šumadijski vladika Sava 3. lipnja u svome govoru na zasjedanju Komisije kazao da Katolička crkva u Jugoslaviji nekorektno postupa prema Pravoslavnoj. Kao primjere takva ponašanja iznio je podatak da je apostolski pronuncij u Jugoslaviji Colasuono za vrijeme posjeta Skopskoj biskupiji sudjelovao u bogoslužju Makedonske pravoslavne crkve. Zatim da je poglavar Makedonske crkve Angelarije sudjelovao na proslavi Metodijeve godine u Đakovu. Kao treći primjer naveo je knjigu Jurja Kolarića, tajnika Vijeća za ekumenizam BKJ, s naslovom Pravoslavni jer da ona hvali uniju i predlaže taj način kao najzgodnije rješenje međucrkvjenih pitanja na Balkanu.

Biskup Pichler nastavlja kako nije mogao šutjeti na takve tvrdnje jer u cijeloj Komisiji nije bilo nikoga, osim njega, da odgovori na takve prigovore. "Zato sam rekao - nastavlja Pichler - da dr. Kolarić jest tajnik Vijeća BK za ekumenizam ali da knjigu 'Pravoslavni' nije izdalo to Vijeće, nego sam dr. Kolarić i da on, kao teolog, odgovara sam za sadržaj knjige. Najteža je točka u toj knjizi o Uniji nekih pravoslavnih biskupija s Katoličkom Crkvom iz 16.

⁸⁸ Usp. *Nama nisu poznati pravi razlozi...*, u: Glas Koncila 32/1986., str. 3 od 10. kolovoza 1986. - Tipkopolis ovoga razgovora nalazi se u BABL (privatna ostavština biskupa Pichlera).

odn. 17. stoljeća. Danas su ti sjedinjeni vjernici iskreni pripadnici Katoličke Crkve. Oni su kao i mi već stoljećima katolici, i mi ih se nećemo odreći samo zato, što oni, izgleda, predstavljaju kamen smutnje za našu braću pravoslavne vjere.”⁸⁹ Optužbu na račun apostolskoga pronuncija riješio je sam Colasuono, koji je istoga dana došao u Bari i izvijestio da je u Skopju bio na bizantskoj liturgiji, ali ne u pravoslavnoj crkvi nego na liturgiji grkokatika koji žive u Makedoniji. A što se tiče optužbe glede prisutnosti vladike Angelarija na proslavi u Đakovu, Pichler veli kako je istina da je Angelarije bio prisutan na misi koju je predvodio kardinal Casaroli. Nadodaje, međutim, da je tamo istodobno također bio i zagrebačko-ljubljanski vladika Jovan koji je bio pozdravljen prije poglavara Makedonske crkve.

Na pitanje o priopćenju Svetoga sinoda Srpske pravoslavne crkve, koje je objavilo *Pravoslavlje*, u kojemu se objašnjava razlog postupka srpske delegacije koja je u jednom trenutku napustila zasjedanje u Bariju, a u kojemu se uopće ne spominje “makedonski razlog”, već se ostaje kod tvrdnje o unijatskoj propagandi i prozelitizmu Katoličke crkve, Pichler veli da vladika Sava u svome govoru nije spominjao izložbu makedonskih ikona kao razlog prosvjedu i prijevremenom odlasku sa zasjedanja. A i u razgovoru koji je sutradan nakon odlaska srpske delegacije objavio talijanski dnevnik *Avvenire*, supredsjednik Komisije vladika Stillianos govorio je o prozelitizmu Katoličke crkve prema Pravoslavnoj kao razlogu srpskoga prosvjeda. Komentirajući takve srpske tvrdnje, biskup još jednom energično naglašava da one nemaju nikakva utemeljenja jer on za prozelitistički “rad katoličkih župnika ili drugih svećenika u Jugoslaviji nije nikad čuo”.⁹⁰ A ni “djelo 'Pravoslavni' dr. Kolarića ne može se u to svrstati. To je znanstveni rad jednog teologa koji iznosi svoje mišljenje, i u njoj ima isto toliko 'prozelitizma' koliko ga ima u bilo kojem traktatu bilo kojeg teologa koji predlaže razne mogućnosti za sjedinjenje Crkve”.⁹¹ U objavljenom razgovoru *Glas Koncila* donosi još jedan odlomak, kojega nema u tipkopisu koji se čuva u banjolučkom Arhivu. Taj završni odlomak donosi ove Pichlerove riječi: “Mislim da nama nisu poznati PRAVI razlozi takvog istupanja naše pravoslavne braće. 'Makedonski razlog' mi se čini previše beznačajan, a i tobožnji prozelitizam mi se čini nedovoljan da bi se

---

⁸⁹ Nama nisu poznati pravi razlozi..., str. 3.

⁹⁰ Isto.

⁹¹ Isto.

stavila na kocku tako krupna stvar kao što je jedinstvo Crkve. Zato ne mogu reći što će biti. No, ja volim Pravoslavnu Crkvu i želim jedinstvo, pa zato sâm sebe uvjeravam da treba dalje moliti, raditi i sastajati se. Osim toga, jedinstvo će biti dar Duha Svetog. Zato treba ustrajati da ne bi na nama bila krivica što smo prekinuli razgovor i time onemogućili zbljšavanje.”⁹²

Ovaj smireni i vrlo odmjereni Pichlerov razgovor bio je zapažen i izvan granica hrvatskoga govornog područja. Nije mi bilo moguće ustanoviti na koji način je dospio i do talijanskih čitatelja, ali je sigurno da je i u Rimu bio čitan. Naime, 9. listopada 1986. biskupu Pichleru je pisao privatno pismo prof. Vittorio Peri, povjesničar,⁹³ također član Komisije i zaposlen u Apostolskoj vatikanskoj biblioteci, kojim je izrazio “zadovoljstvo, divljenje i užitak” s kojima je čitao biskupov razgovor.⁹⁴ A kako su događaji u Bariju izazvali veliko zanimanje javnosti, Vijeće za ekumenizam BKJ pozvalo je biskupa Pichlera kao gosta i predavača na svoju redovitu sjednicu, koja je održana 27. travnja 1987. u čitaonici Bogoslovnoga

⁹² *Nama nisu poznati pravi razlozi...*, str. 3.

⁹³ Usp. Alfred Pichler, *Sastanak Mješovite komisije za teološki dijalog između zastupnika pravoslavnih Crkava i Rimokatoličke crkve*, u: *Vrhbosna 3/1990.*, str. 35.

⁹⁴ BABL, (privatna ostavština biskupa Pichlera). Sa zaglavkom “BIBLIOTECA APOSTOLICA VATICANA” i nadnevkom od 9. listopada 1986. prof. Vittorio Peri je pisao ovako:

“Eccellenza Reverendissima, con soddisfazione, ammirazione e gusto ho potuto leggere l'intervista da Lei rilasciata a *Glas Koncila* in agosto.

Capisco quanto poco interessi questo mio sincero sentimento, tanto più che la stima e la simpatia che Lei mi ispira rischia di renderlo poco obiettivo. Tuttavia mi piace la chiarezza e le Sue parole mi parono serene e chiare, fra tante volute e involontarie confessioni.

Mi pare elementare, ma essenziale, quello che Lei dice sulla necessità di stabilire insieme agli ortodossi che cosa dobbiamo chiamare 'proselitismo', per rifiutarlo insieme - una volta chiarito cos'è - come elemento e metodo negativo.

Dopo Bari ho chiesto che proprio in questo senso - prima di cercare ad ogni riunione di gettare acqua su ogni nuovo (e sempre realizzabile) fuoco polemico - ci si muova. Ma non so quanto questo suggerimento sia considerato realistico ed opportuno. Eppure sull'equivoco - perfino dei termini! - o su silenzi solo tattici non penso si possa costruire gran che.

Mi piace infine la lineare semplicità e fermezza della Sua professione ecumenica, che sottoscrivo: “Desidero l'unità, perciò cerco di convincere me stesso che bisogna continuare pregare, lavorare e incontrarsi. Del resto l'unità sarà un dono dello Spirito Santo.”

La prego di benedirmi con la mia famiglia e mi sappia, con stima, rispetto e cordialità. Suo Vittorio Peri.”

sjemeništa u Zagrebu, sa zamolbom da članovima Vijeća održi predavanje o dotadašnjem radu Komisije kao i zbivanjima u Bariju, što je on i učinio,⁹⁵ ali, nažalost, tekst toga predavanja nisam uspio pronaći. Međutim, uspomenu na Pichlerov boravak u Bariju čuvaju brojni dopisi koje je dobivao od Tajništva za jedinstvo kršćana iz Rima, koji svjedoče o pripravi toga skupa, o načinu putovanja, te kopije govora različitih sudionika i gostiju, radne kopije dokumenata koji su pripravljeni te neke novinske reakcije i izvještaji. Nažalost, među njima nema kopije govora šumadijskog vladike Save, a ni Pichlerove reakcije o kojoj je on sam govorio u već prikazanom razgovoru za novine.⁹⁶

Peto plenarno zasjedanje Komisije održano je u Valamu u Finskoj od 19. do 27. lipnja 1988. Na njemu je sudjelovao i biskup Pichler,⁹⁷ što potvrđuju i brojne zabilježbe u banjolučkom Arhivu.⁹⁸ Na tom zasjedanju biskup Pichler je bio izabran u mješovitu katoličko-pravoslavnu potkomisiju za problem prozelitizma i unijatizma,⁹⁹ ali - kao i u slučaju nekih drugih zasjedanja - nema podataka o mogućim njegovim doprinosima u raspravama.

Posljednje zasjedanje Komisije na kojemu je sudjelovao biskup Pichler, održano je od 6. do 15. lipnja 1990. u Freisingu kod Münchena;¹⁰⁰ nakon toga kao član Komisije naslijedio ga je beogradski nadbiskup Franc Perko.¹⁰¹ O tom zasjedanju postoje dva

---

⁹⁵ Usp. BABL (privatna ostavština biskupa Pichlera). Kopija zapisnika sjednice Vijeća od 27. travnja 1987. sadrži odlomak o predavanju biskupa Pichlera na toj sjednici: "U svom sažetom, stručnom predavanju msgr. A. Pichler je članovima Vijeća ponajprije prikazao kronološki razvoj zbivanja na IV. zasjedanju Mješovite teološke komisije za dijalog Katoličke crkve i Pravoslavnih crkava u Bariju (14. V. - 17. VI. 1986.), a zatim je govorio o tematskom dijelu razgovora, kao i o iznenadnom napuštanju sjednice predstavnika Srpske pravoslavne crkve episkopa šumadijskog Save i prof. Stojana Goševića.

U vrlo živoj diskusiji je istaknuto, da i unatoč spomenutog neuspjeha i trenutačnih nesporazuma treba s dijalogom nastaviti i pokušati tražiti i pronalaziti nove putove za suradnju s pravoslavnima na našem tlu."

⁹⁶ Usp. BABL, (privatna ostavština biskupa Pichlera).

⁹⁷ Usp. Dimitri Salachas, *Il dialogo ufficiale tra la Chiesa cattolico-romana e la Chiesa ortodossa*, str. 237.

⁹⁸ Usp. BABL (privatna ostavština biskupa Pichlera).

⁹⁹ Usp. Ratko Perić, *Ekumenske nade i tjeskobe*, str. 316.

¹⁰⁰ Usp. Dimitri Salachas, *Il dialogo ufficiale tra la Chiesa cattolico-romana e la Chiesa ortodossa*, str. 240.

¹⁰¹ Usp. Dimitri Salachas, *Il dialogo ufficiale tra la Chiesa cattolico-romana e la Chiesa ortodossa*, str. 242.

Pichlerova izvještaja. Prvi, vrlo kratak i kroničarske naravi, napisao je već 5. srpnja iste godine te objavio u sarajevskoj *Vrhbosni*.¹⁰² Drugi izvještaj u obliku tipkopisa čuva se u Banjoj Luci¹⁰³ i nije jasno za koga je napisan. Za razliku od već spomenutoga Salachasova izvještaja o broju sudionika, Pichler navodi da su u Freisingu sudjelovala 24 katolička predstavnika i samo 10 pravoslavnih i navodi njihova imena. Srpski predstavnici nisu došli na konferenciju, a Pichleru nije poznato da su uopće obrazložili svoj izostanak. Nisu se pojavili ni predstavnici Poljske, Bugarske i Čehoslovačke crkve, dok su Rusi zakasnili. Stoga, zbog nedostatka kvoruma, nije bilo moguće donijeti nikakav zaključak. Pa ipak, misli Pichler, bilo bi krivo zaključiti da nije bilo teološkoga dijaloga jer je netko od sudionika nabacio temu unijatstva o čemu se onda i govorilo.

7. NEKI OBJAVLJENI RAZGOVORI BISKUPA PICHLERA

Tijekom svojega života biskup Pichler nije dao mnogo novinskih intervjuja. Osim ona dva objavljena u *Glasi Koncila*, posvećena radu Mješovite teološke katoličko-pravoslavne komisije i već naširoko predstavljena u ovom prikazu, uspio sam pronaći još pet razgovora s njim objavljenih u novinama i časopisima: u Njemačkoj, u Sarajevu, Bugojnu, Banjoj Luci i Novom Sadu. Svaki od njih na svoj način, iako ne uvijek izravno, dotiče temu kojom se bavi ovaj članak. Stoga će svaki biti ukratko predstavljen pod istim naslovom pod kojim je u svoje vrijeme bio objavljen i istim redom kako su se pojavljivali te popraćen kratkim komentarom.

7.1. "Drug biskup' primio dvije prijetnje ubojstvom"

Pod gornjim naslovom, u broju od 19. srpnja 1969., objavio je njemački bavarski dnevnik *Plattinger Zeitung* razgovor s biskupom Pichlerom.¹⁰⁴ On je, sudeći prema podacima koje nudi ovaj razgovor,

¹⁰² Usp. Alfred Pichler, "Sastanak Mješovite komisije za teološki dijalog između zastupnika pravoslavnih Crkava i Rimokatoličke crkve", str. 35.

¹⁰³ Usp. BABL (privatna ostavština biskupa Pichlera).

¹⁰⁴ Usp. 'Genosse Bischof' erhielt zwei Mordandrohungen, u: Plattinger Zeitung od 19. srpnja 1969., (listovi ovih novina nemaju paginaciju). Uz razgovor objavljena je i jedna fotografija biskupa Pichlera u misnoj odjeći.

tih dana boravio u Njemačkoj zbog dogovora oko dolaska triju sestara klanjateljica krvi Kristove na rad u jedan starački dom u Deggendorfu. No sastao se također s biskupom Rudolfom Graberom u Regensburgu i kardinalom Juliusom Döpfnerom iz Münchena s kojima je razgovarao i o organizaciji pastoralnoga rada za katolike doseljene iz Jugoslavije. Novinar tvrdi da je biskup Pichler u razgovoru s njim sâm sebe predstavio kao "drug biskup" jer da je to uobičajeno u njegovu zavičaju i da je za iseljene Hrvate imao vrlo malo lijepih riječi jer da oni, prema Biskupovim riječima, pod pokrivačem nacionaliteta, kriju zlodjela.¹⁰⁵

U tom razgovoru postoje dva odlomka koja se mogu povezati s temom kojom se bavi ovaj članak. A da bih izbjegao svaku mogućnost krivoga tumačenja, prenosim ih u cijelosti u hrvatskom prijevodu.

Prvi od ta dva Pichlerova odgovora odnosi se na organizaciju pastoralnoga rada u Saveznoj Republici Njemačkoj za katolike iz Jugoslavije i glasi: "Najveća poteškoća je novi dušobrižnički rad, koji treba izgraditi među Jugoslavenima u Saveznoj Republici. Već otprije obavljaju dušobrižnički rad hrvatski emigrantski svećenici. Svi hrvatski emigranti ili većina njih su politički vrlo opterećeni. Mnogi od njih su prema onome, što stoji u novinama i časopisima o umorstvima i sličnom, sasvim obični gangsteri, koji plaštem nacionalnosti skrivaju svoju posve nedostojnu djelatnost. Drugi, najveći broj Jugoslavena u Saveznoj Republici, su radnici s jugoslavenskom putovnicom. Za njih će se brinuti svećenici, koji su došli iz domovine, ili bi još trebali doći. Često se zbiva, da jugoslavenski svećenik dođe s jugoslavenskom putovnicom, ali da ga hrvatski emigranti proglašaju izdajicom, Titovim slugom, komunistom itd., da ga se ovdje onemogućuje. Nažalost, to ponekad i uspije. To je problem koji želimo riješiti s kardinalom Döpfnerom i jugoslavenskom biskupskom konferencijom."¹⁰⁶

---

¹⁰⁵ 'Genosse Bischof' erhielt zwei Mordandrohungen. Novinar to u uvodnom dijelu komentira ovom svojom rečenicom: "Für die Exilkroaten fand 'Genosse Bischof', wie er sich selber nannte, da das in seiner Heimat üblich ist, wenig gute Worte: Mit dem Mantel sogenannter Nationalität deckten sie Verbrechen zu." A u razgovoru sâm Pichler, govoreći o hrvatskim emigrantima, veli ovako: "(...) All die Exilkroaten oder die meisten von ihnen sind politisch stark belastet. Viele von ihnen sind nach dem, was in Zeitungen und Zeitschriften über Mordanschläge und dgl. steht, ganz gewöhnliche Gangster, die mit dem Mantel der Nationalität ihre ganz unwürdige Tätigkeit verbergen. (...)"

¹⁰⁶ 'Genosse Bischof' erhielt zwei Mordandrohungen.

Drugi odgovor biskupa Pichlera, koji nam ovdje može biti zanimljiv, jest na pitanje novinara je li razgovarao s "gastarbajterima" u Njemačkoj i je li ih posjetio u njihovim stanovima. Na prvo je odgovorio da je u Regensburgu služio svetu misu i s njima razgovarao, a na drugo kazao ovako: "Ustručavam se ulaziti u njihove barake, jer sam primio već dva pisma s prijetnjom umorstva. Ne smije ih se uzimati ozbiljno. Ali ako se pomisli, kako brzo hrvatski emigranti pucaju i luđačka djela počinjaju, koja Hrvatima vrlo štete, tada nije nipošto nevjerojatno, da bi oni i mene ubili. Da se to ne dogodi, izbjegavao sam susrete s većim skupinama izvan prostora za službu Božju."¹⁰⁷

Na ovaj razgovor biskupa Pichlera vrlo energično je reagirao poznati časopis *Hrvatska revija* iz Barcelone koju je uređivao Vinko Nikolić.¹⁰⁸ Komentator ponajprije zamjera biskupu Pichleru što, umjesto da smiruje duhove, on ih još više uzbuđuje. Zatim, postojanje diverzantskih akcija pojedinih hrvatskih emigranata priznaje i dodaje: "Umjereni i demokratski krugovi u hrvatskoj emigraciji su te akcije javno osuđivali. To je u više navrata učinila i 'Hrvatska revija'. Ali nikako ne možemo dopustiti, da Udba vrši teške zločine među Hrvatima, a protiv Hrvata, i da ih onda pripisuje tim istim Hrvatima."¹⁰⁹ A Pichler to ne shvaća! Ipak, sva oštrica ove kritike Pichlerovih izjava prepoznaje se u sljedećem odlomku: "Upadljivo je da biskup Pichler izraz Hrvat upotrebljava za hrvatske emigrante, dok Hrvate s jugoslavenskih državljanstvom nazivlje Jugoslavenima, jugoslavenskim radnicima, svećenicima i sl. Taj njegov rječnik je u skladu s idejom jugoslavenske nacije i s jugoslavenskom političkom koncepcijom, koju Hrvati i drugi nesrpski narodi u Jugoslaviji ne prihvaćaju. Pichler ne uzimlje do znanja te osnovne političke realnosti. Hrvati se prema njemu uglavnom nalaze u emigraciji, a hrvatski emigranti u Njemačkoj su po njemu većinom *gangsteri*. (...)

Zbog svojega protuhrvatskog rada i servilnosti prema beogradskom centralističkom režimu *biskup Pichler je posve neprikladna osoba za rješavanje bilo kakvih problema hrvatskih radnika u Njemačkoj. On nastupa kao osoba nasilja i nepravde. (...)*¹¹⁰

¹⁰⁷ 'Genosse Bischof' erhielt zwei Mordandrohungen.

¹⁰⁸ Usp. *Neekumenski nastup biskupa Pichlera u Njemačkoj*, u: *Hrvatska revija* 1/1970., str. 187-189.

¹⁰⁹ *Neekumenski nastup biskupa Pichlera u Njemačkoj*, str. 188.

¹¹⁰ *Neekumenski nastup biskupa Pichlera u Njemačkoj*, str. 188-189.

Komentar. U svom osvrtu na ovaj razgovor biskupa Pichlera ne mogu a da ne priznam da sam, kad sam ga pročitao, ostao posvema zbunjen pred ovako uopćenim teškim optužbama. - Mislim da bi bilo puno bolje da se nikada nije pojavio! No, nit optužbe zbog "nacionaliteta" provlačit će se također kroz sve njegove novinske istupe do kojih sam uspio doći, a čiji prikaz slijedi.

Kao da je živio negdje duboko u sebi usađenu frustraciju zbog vlastite narodne iskorijenjenosti pa je u svakoj narodnoj ukorijenjenosti prepoznao smetnju izgradnji kršćanskih ideala. No, to je tema za kakva dobra dubinskoga psihologa! - Možda nije najsretniji izbor protuargumenta ali, tek toliko da malo porazgovaram s pokojnim Biskupom, i Krist je davao do znanja da je narodno vrlo ukorijenjen: definirao se kao "Nazarećanin" (INRI), a kao Židov plakao je nad sudbinom Jeruzalema.

7.2. "Ekumenizam - nostalgična želja Crkve"

Godinu dana nakon neuspjela pokušaja da se u *Mladom teologu* objavi razgovor s banjolučkim vladikom Andrejom, časopis studenata Vrhbosanske katoličke bogoslovije objavio je 1981. kratak razgovor s biskupom Pichlerom.¹¹¹ U tom razgovoru biskup Pichler je kazao da je ekumenizam "sveta preokupacija Isusova na posljednjoj večeri, nostalgična želja Crkve kroz vjekove i jedna od najvećih dužnosti svih nas u ovo vrijeme označeno djelovanjem Duha Svetoga (...) da se pod poticajem Duha ostvari zблиžavanje svih kršćanskih zajednica sve do 'iste čaše' (...)".¹¹² Govorio je potom o posebnoj ulozi vjernika, svećenika i biskupa - svakoga prema njegovu staležu. Glede ekumenskoga raspoloženja u našim krajevima kazao je ovako: "Mogu samo reći da je u našim krajevima ekumenizam otežan historijskim suprotnostima nacionalnoga karaktera (između Hrvata i Srba). Ne stoje vjerske razlike između jedne i druge Crkve, nego duboko uvriježeni nacionalizam."¹¹³ Naglasio je potom da je i u Pravoslavnoj crkvi upoznao svećenike i biskupe koji, iako nisu imali Drugi vatikanski sabor i njegove

---

¹¹¹ Usp. Pavo Nikolić, *Ekumenizam - nostalgična želja Crkve*, u: *Mladi teolog* 2/1981., str. 161-164.

¹¹² Pavo Nikolić, *Ekumenizam - nostalgična želja Crkve*, str. 161.

¹¹³ Pavo Nikolić, *Ekumenizam - nostalgična želja Crkve*, str. 162.

dokumente, iskreno i djelotvorno rade na zbližavanju Crkava. Radi se, kako na jednoj tako na drugoj strani, prema njegovu mišljenju, o eliti koja je zauzeta za ekumenizam, dok se to isto, nažalost, ne bi moglo kazati za mase naroda. S druge strane, prema protestantima Katolička crkva je mnogo opreznija jer su se te zajednice u dogmatskim temeljima udaljile od stare apostolske Crkve, ali i s njima se, posebice u Njemačkoj i Nizozemskoj, vodi živi dijalog.

Komentar. Biskupu Pichleru mislim da treba čestitati na vrlo promišljenim i uspješnim izrazima "sveta preokupacija Isusova" i "nostalglična želja Crkve". Naime, jedinstvo Crkve to oboje zaista jest. A na njegovu tvrdnju da u našim krajevima: "Ne stoje vjerske razlike između jedne i druge Crkve, nego duboko uvriježeni nacionalizam", valja kazati: Kamo sreće! Jer kad bi tako bilo, onda katoličanstvo i pravoslavlje nigdje na svijetu, osim na hrvatskim i srpskim prostorima, gdje postoji "duboko uvriježeni nacionalizam", ne bi postojali kao dvije Crkve već bi uvijek bila samo jedna, jer na drugim stranama takva nacionalizma nema. - Očito je da su stvari mnogo složenije!

7.3. "Odgovara mi ovakva Bosna"

U Bugojnu je neposredno prije posljednjega rata izlazio tjednik *Potez*. U njemu se 19. prosinca 1990. pojavio razgovor s tada već umirovljenim banjolučki m biskupom Pichlerom pod gornjim naslovom.¹¹⁴ U uvodnom dijelu, nakon što je razgovor nošen na autorizaciju, biskup je predstavljen kao intelektualac koji nije sklon titulama, koji govori sedam jezika, kojega politika ne zanima i koji živi po kršćanskom kodeksu. On je najautentičniji Bosanac kojega je novinar ikada vidio, najskromniji čovjek kojega je ikada upoznao, vrhunski erudit, pojednostavnjuje odgovore, ne koristi akademske izraze i pravdoljubiv je. "Za sebe kaže da nije ni Srbin ni Hrvat, pa može kritizirati i jedne i druge, i treće i četvrte, ako ih bude u razgovoru."¹¹⁵ Sam razgovor započinje opisom Pichlerove javne osude ustaških zločina 1942. koju je izrekao te godine kad je u Banja Luci držao propovijedi učenicima tamošnje gimnazije. "Rekao sam

¹¹⁴ Usp. Amir Osmančević, *Odgovara mi ovakva Bosna*, u: *Potez* 6/1990., str. 12-13 od 19. prosinca 1990. - Uz razgovor objavljene su i dvije fotografije biskupa Pichlera obučena u clergyman.

¹¹⁵ Amir Osmančević, *Odgovara mi ovakva Bosna*, str. 12.

đacima na toj propovijedi da pravi kršćanin ne može odobriti ono što se radi u našoj zemlji, da ne može biti proganjan jedan čovjek samo zato što je Srbin, Musliman ili ne znam šta. Odnosno, čovjek može biti proganjan na temelju krivice, a ne i zbog ličnog razlikovanja. To je krajnje negativan stav prema kršćanstvu, a jedan kršćanin, ili hrišćanin, kako hoćete, ne može odobravati takve stvari.” I čudeći se dodaje: “Interesantno, niko mi nije rekao ni jedne jedine riječi. Samo mi je jedan moj rođak, Stjepan Potočki, on je advokat, komunista, rekao da je zamijećeno kako sam osuđivao te zločine.”¹¹⁶ Opisuje zatim kako je bez ikakva straha išao u četničke krajeve da pokopa svoga kolegu Dujlovića¹¹⁷ kojega su četnici izboli noževima. I osim rečenice: “Kad sam tamo stigao vidio sam da je bilo preuranjeno to moje pozitivno držanje prema četnicima”, u cijelom razgovoru na dvije velike stranice nema ni slutnje jednako potrebnoj osudi četničkih zločina nad nesrpskim stanovništvom, kao ni osude partizanskih zločina. Pripovijeda potom kako je 1941. spasio jednu skupinu srpskih učitelja koji su mu bili došli da ih primi u katoličku vjeru ali, budući da je on znao kako to nije iskreno prihvaćanje vjere, nego iz nevolje da se spasi glava, nije ih primio nego je svakome od njih dao potvrdu da dolaze kod njega na vjersku pouku iako, zapravo, nikada nisu dolazili; no imali su potvrdu za slučaj da ih ustaše uhvate. Zbog toga što nije ni Srbin ni Hrvat, tvrdi zatim da može objektivno promatrati i jedne i druge, ali i voljeti iskreno i jedne i druge. Njega njegovi kolege katkad nazivaju srbofilom. Protivnik je optužaba o genocidnosti bilo kojega naroda jer se radi o pojedincima u svim narodima koji su spremni na zločine. Potencirano izražavanje nacionalnoga u vrijeme vođenja ovoga razgovora vidio je kao reakciju na nijekanje nacija od strane komunista. No, možda su od svih najspornije sljedeće riječi biskupa Pichlera: “Što se mene tiče, ja nemam baš nikakvog razloga da se žalim na komuniste, mada sam dobar dio svog svećeničkog radnog vijeka proveo upravo pod komunističkom upravom. I dok su komunisti bili na vlasti nije bilo ovakvih gloženja, budimo iskreni i priznajmo to. U ovoj zemlji je previše toga što završava na 'stvo': muslimanstvo, srpstvo, hrvatstvo... I onaj ko je upravljao zemljom u cjelini, mislim na Tita koji je bio autohtoni komunist, opravdano je

---

¹¹⁶ Amir Osmančević, *Odgovara mi ovakva Bosna*, str. 12.

¹¹⁷ Anto Dujlović (Ružići, 1914.) ubijen je 11. srpnja 1943. u Gumjeri kod Prnjavora s 11 uboda nožem i tri metka a Alfred Pichler, koji je tada bio susjedni župnik, vodio mu je sprovod dva dana kasnije. Usp. Anto Orlovac, *Barjalučki martirologij*, str. 23-29.

bio u strahu od isticanja ove ili one nacije.”¹¹⁸ Na priče o mogućoj podjeli Bosne kaže da se ne osjeća ugodno kad ih čuje jer: “Meni lično odgovara ova i ovakva Bosna! (...) Kažem, meni odgovara točno ovakva Bosna.”¹¹⁹ A veliki razlog lutanja Jugoslavije kroz svih 70 njezinih godina nalazi u činjenici da Srbi smatraju kako imaju pravo na Jugoslaviju, iz čega se razvijao srpski hegemonizam koji drugi nisu podnosili. Bježanje Hrvata iz Bosne za cijelo to vrijeme tumači ekonomskim i političkim pritiskom na njih. Ni namještenja u državnim službama nisu odgovarala proporciji stanovništva, posebice tamo gdje su Srbi i muslimani u većini: “Uglavnom Srbi dominiraju. (...) Evo, kad slušate Radio Sarajevo uglavnom su to Muslimani, Alajbegovići, ili tako nešto (smijeh).”¹²⁰ Na kraju se prisjetio da je kao dječak u Beču vidio spomenik Franji Josipu ispod kojega je pisalo: *iustitia fundamentum regnorum* (pravda je temelj državâ). “Tamo je to pisalo, ali nisu se oni baš pridržavali toga i propali su. I stara je Jugoslavija propala jer se toga nije držala, i mi ćemo propasti ako nam to ne bude osnovno načelo.”¹²¹

Komentar. Opet se mora primijetiti Pichlerova teza da je “nacionalitet” zapreka da bi se bilo objektivni, što potvrđuje njegova misao da Srbin i Hrvat ne mogu biti objektivni u analiziranju međucrkvjenih i međunacionalnih pitanja. To može samo on! Tj. upravo zato što nije ni Srbin ni Hrvat, prema njegovu mišljenju, on jest objektivni. Prema tome, iz Pichlerova načina razmišljanja proizlazi da bi redukcija identiteta bila garancija i pretpostavka nalaženja istine. Čudno! No, ako to pustimo po strani, iznad svega čudi njegova rečenica: “Što se mene tiče, ja nemam baš nikakvog razloga da se žalim na komuniste, mada sam dobar dio svog svećeničkog radnog vijeka proveo upravo pod komunističkom upravom.” Ako ne postoji nikakav razlog žaliti se na komuniste, tko je onda na onako zvjerski način pobio tolike banjalučke svećenike, bogoslove i sjemeništare¹²² te više stotina svećenika na drugim stranama i stotine tisuća vjernika!? I taj da nije jednomu biskupu ništa kriv!? Tko je uništio tolike župe Banjalučke biskupije¹²³ o kojima upravo ti komunisti nisu dopustili

¹¹⁸ Amir Osmančević, *Odgovara mi ovakva Bosna*, str. 13.

¹¹⁹ *Isto.*

¹²⁰ *Isto.*

¹²¹ *Isto.*

¹²² Usp. Anto Orlovac, *Banjalučki martirologij*, str. 11-51.

¹²³ Anto Orlovac, *Trinaest ugaslih svijeća. Župe Banjalučke biskupije nestale u drugom svjetskom ratu*, u: Marko Josipović - Mato Zovkić, *Crtajte granice ne precrtajte ljude*, Sarajevo-Bol, 1995., str. 565-602.

ni da bude objavljena istina¹²⁴ iako je to i sâm Pichler u svoje vrijeme želio? Kao da je biskup jednostavno zaboravio sve te tragedije i progone pa i to da je i on sâm bio u komunističkom logoru desetak mjeseci 1945. i 1946. te još 25 mjeseci u njihovu zatvoru od 1952. do 1954.¹²⁵

Ovdje ipak treba napomenuti da je biskup Pichler posljednjih godina života trpio od staračke skleroze. Pa, premda ne opravdava, taj podatak ipak barem donekle objašnjava neke njegove izjave.

7.4. "Biskup kojeg ćemo pamtiti"

Banjalučke novine Glas za subotu i nedjelju 9. i 10. studenoga 1991. objavile su razgovor s biskupom Pichlerom pod naslovom "Biskup kojeg ćemo pamtiti".¹²⁶ Treba podsjetiti da se razgovor pojavio kad je Domovinski rat u Hrvatskoj već mjesecima trajao na nekoliko bojišta te nakon višemjesečnih strašnih napada i razaranja Vukovara, odnosno točno tjedan dana uoči pada toga grada u ruke srpske vojske 18. studenoga 1991. te više od mjesec dana nakon razaranja Ravnoga i nekih hrvatskih sela u okolici Bosanskoga Broda.

Novinarka Tatjana Tapavički podsjeća da se o Alfredu Pichleru uvijek lijepo mislilo i lijepo govorilo, ali je nedavna televizijska emisija iz beogradske studija¹²⁷ ponovno za ovoga biskupa pokrenula i

---

¹²⁴ Tijekom 1981. dr. Anto Orlovac bio je pripremio za tisak knjigu "Jedno stoljeće banjalučke Crkve" u kojoj je jedan odlomak bio posvećen stradanjima te Crkve za vrijeme Drugoga svjetskog rata i poslije njega. Međutim, početkom 1982. sve je zapelo u tiskari. Naime, tiskara je kašnjenje knjige iz dana u dan opravdavala kvarovima strojeva dok jednoga dana nije biskupu došao Filip Šimić, tajnik Komisije za odnose s vjerskim zajednicama SRBiH iz Sarajeva, i zatražio da iz knjige bude izbačeno sve što govori o komunističkim progonima Crkve te da onda knjiga, bez toga, bude objavljena. Poslije je Biskup pozvao Orlovca, koji je tih dana bio na putu, i predložio mu: Bolje da se knjiga ne objavi ako se ne može objaviti prava istina! - Orlovac se s tim složio te knjiga nije ni objavljena.

¹²⁵ Usp. Anto Orlovac, *Banjalučki martirologij*, str. 67-68.

¹²⁶ Usp. Tatjana Tapavički, *Biskup kojeg ćemo pamtiti*, u: *Nedjeljni Glas* od 9. i 10. studenoga 1991., str. 18-19. Tekst je popraćen jednom fotografijom biskupa Pichlera u clergymanu.

¹²⁷ Radi se o jednoj emisiji beogradske televizije u kojoj je u jesen 1991. objavljen razgovor s biskupom Pichlerom. Iako se sjećam te emisije, ne usuđujem se, zbog velike vremenske udaljenosti i opasnosti da više ne budem točan, prepričavati njezin sadržaj, ali je svojim sadržajem vrlo sličila ovim novinskim razgovorima koje prikazujem.

zainteresirala javnost. Novinarka ga predstavlja ovako: "Upečatljivog plavog pogleda, ugodnog držanja i umjerenog, čak blagog glasa, ostavlja utisak jake i sugestivne ličnosti. Pokreti ruku su rijetki, one češće nepokretno miruju. Govore oči i pažljivo probrane riječi. Školovan je teolog, biskup, veliki čovjek i produhovljen. Od Nijemaca i ustaša spašavao je srpske nedužne glave, a Hrvate, svojim propovijedima od samih sebe. Jugosloven je jer ga to privlači i jer voli jugoslovenstvo, a namjerava umrijeti ovdje."¹²⁸

Biskup sam pripovijeda kako nije opterećen nacionalnim identitetom. Ne veže ga ništa za Hrvate, za Srbe ni za Muslimane. "Meni je savršeno svejedno - ja pitam kakav si čovjek, a ne kakva ti je nacija. Nacionalnost, pa i vjerska pripadnost ako se preusko shvati, čovjeka pravi fanatikom. Steže ga."¹²⁹ Tijekom rata pomagao je mnogima, a sretna okolnost sastojala se u tome što je dobro govorio njemački. Nijemci nisu progonili Srbe kao Hrvati i ustaše osim ako bi znali da su u dosluhu s partizanima, a nakon što bi im netko tužio takve osobe. Srpska pravoslavna crkva je dijelila sudbinu svoga naroda: "Dakle, i njen je status bio položaj okrivljenog. Položaj suđenog. Težak, mučan, strašan. Proganjani su i ubijani sveštenici ove crkve, rušene su njene bogomolje, skrnavljena groblja."¹³⁰ Nakon toga slijede ove biskupove riječi: "Kada su Hrvati došli na vlast a Hrvati su bili Pavelićevi Hrvati, i to Hercegovci koji su skoro čitavo vrijeme boravili u Liparima u Italiji. Napunjeni fanatizmom do kraja. I dovoljno je bilo kazati: ja sam Srbin iz Bosne pa da budeš odmah ubijen. Ja to nisam doživio. I ne znam da li je to neko i napravio, ali znam da bi se to dogodilo, jer sam poznavo mentalitet tih ustaša. To su bili fanatici, ustaše koje neće zažmiriti kao vaš komšija ustaša kada nešto čuje o vama. A drugo su bili ustaše koji su bili nepismeni, Hercegovci. A znate da su Hercegovci najernja naša rupa. Kod njih nije bilo pardona. Gledajući na te njihove zločine tada kao i sada, mogao sam imati velike probleme da iza mene nije bio moćan štit, moje ime i prezime. Njemačko porijeklo koje je vlastima onemogućavalo da me opomenu zbog mog djelovanja, a kamoli da me bace u zatvor. Da nije bilo Nijemaca, možda ja ne bih mogao nastupati tako kako sam nastupao, pa vaditi

¹²⁸ Tatjana Tapavički, *Biskup kojeg ćemo pamtiti*, str. 18.

¹²⁹ Isto.

¹³⁰ Isto.

iz zatvora na desetine Srba.”¹³¹ A za ilustraciju, poslije ove priče, navodi slučaj Uroša Vurune kojega je spasio dva puta.

Nakon rata biskup je - tako nastavlja novinarka - proveo vrijeme kao čovjek, kao vjernik, kao borac pravde i poštenja te kao veliki prijatelj naroda i grada u kojemu je živio. Odlično surađuje s banjolučkim vladikom, a spominje se kao čuvena i njezina božićna čestitka iz 1963. jer je njezin govor o slozi Srba i Hrvata, dva naroda zajedničkoga podrijetla, odjeknuo kao najljepše zvono čija se jeka i danas čuje. Za sebe potom veli biskup da je ovdje stranac, gost u ovoj zemlji, da se ovdje rodio, “ali ja moram opet kazati, nisam ni Srbin, ni Hrvat,¹³² ni nešto drugo. Jesam li Jugosloven? To je ono što mene privlači. Ja volim to jugoslovenstvo. Tu ja ne moram biti ništa drugo nego to, niti moram nekog, po prirodi stvari, da ne volim. Ali mi je krivo, kad izađem na izbore, i tamo kažem da sam Jugosloven, a meni se odgovara da toga nema. (...) Ja zato prihvatam jugoslovenstvo, jer to onda za mene znači da sam prijatelj svih Slovena na Balkanu.”¹³³

Komentar. Osuđujući oduvijek svaki oblik zla, i jednako energično bez obzira radi li se o njegovoj fašističkoj ili komunističkoj ili nekoj trećoj provenijenciji, bez obzira jesu li ga počinili ustaše, četnici ili partizani, i bez obzira u kojemu je narodu ili dijelu svijeta počinjeno, ovdje mi je doslovce ponižavajuće komentirati neke Pichlerove tvrdnje, posebice poslije njegove rečenice: “Ja to nisam doživio. I ne znam da li je to neko i napravio, ali znam da bi se to dogodilo, jer sam poznavo mentalitet tih ustaša.” Na takvoj pretpostavci on temelji svoju javnu osudu cijelih krajeva i njihovih ljudi, a da pritom ne spominje ni jedan konkretan zločin i ime konkretne osobe koja je takav zločin počinila; trebalo bi ih navesti zaista mnogo da bi se onda u zaključku imalo pravo izricati ovakve osude. A nije ni mogao mnogo znati da bi imao pravo mnogo suditi jer je cijeli rat, osim nekoliko prvih mjeseci, proveo kao župnik u Novom Martincu, župi u kojoj su živjeli samo Poljaci, njih oko 4000,

¹³¹ Tatjana Tapavički, *Biskup kojeg ćemo pamtiti*, str. 18.

¹³² Ovdje se mora napomenuti da Alfred Pichler nije uvijek tako mislio. Naime, u Pichlerovoj privatnoj ostavštini u BABL čuva se izvornik njegova “Izvoda iz matične knjige rođenih”, koji je 29. rujna 1959., tj. točno u vrijeme kad je Alfred Pichler postao banjolučki biskup, matični ured iz Bosanskog Petrovca izdao i 3. listopada 1959. potvrdio. U tom “Izvodu” Alfreda Pichlera u rubrici “narodnost” stoji napisano: hrvatska.

¹³³ Tatjana Tapavički, *Biskup kojeg ćemo pamtiti*, str. 19.

uz jednoga Hrvata kojemu je bilo prezime Poljak¹³⁴ tu su župu najprije četnici, a nakon njih partizani i komunisti u ratnim zbivanjima i poslije rata potpuno uništili te više nikada nije ni obnovljena. *Sapienti sat!*

Jugoslavenstvo je njegov izbor jer, kako on misli, samo u njemu se može voljeti! Objašnjava to na svoj način ovako: "Tu ja ne moram biti ništa drugo nego to, niti moram nekog, po prirodi stvari, da ne volim." Drugim riječima, svatko tko nije Jugoslaven, odnosno onaj tko je Srbin ili Hrvat, "po prirodi stvari" ne voli, što je izravna optužba da je svatko onaj tko nije Jugoslaven, barem indiferentan ako li ne i mrzitelj. Opet je, dakle, prema Pichlerovu mišljenju, "nacionalitet" smetnja svemu lijepomu, dobromu, čak i svemu kršćanskomu, jer je zapreka za međusobno poštivanje i ljubav.

7.5. "Ja sam Jugosloven!"

Novosadske novine *Dnevnik* su 17. studenoga 1991. objavile razgovor s tada 79-godišnjim umirovljenim biskupom Pichlerom pod naslovom *Ja sam Jugosloven!*¹³⁵ Ovdje je on u uvodu predstavljen kao učen čovjek, mudar, široka pogleda, nije političar, a politiku ima u malom prstu, svećenik velike kulture. Govori nekoliko jezika: francuski, talijanski, latinski, a poslije se iz teksta saznaje da mu je materinjski njemački, da je u Novom Martincu dobro naučio poljski dok "u šali kaže da poznaje dobro, čak vrlo dobro, još jedan strani jezik, srpskohrvatski". I odmah poslije predstavljanja sugovornika, koje je nekako "kraljevsko" kao i u svim drugim već prikazanim razgovorima s biskupom Pichlerom što su objavljeni u necrkvenim novinama, i ovaj put je pitanje o položaju Srba za vrijeme Drugoga svjetskoga rata prvo koje novinar upućuje. A Biskup na to pitanje sada ovako odgovara: "Baš te ratne godine bih ja i posebno izdvojio, jer sam bio u prilici da mnogima pomognem. Pomagao sam, jasno, koliko sam mogao. Znete, ja ustašluk i fašizam nikada nisam prihvatao. To je za mene bilo odvratno, neljudski, pa

¹³⁴ Ovo tvrdi sam Pichler u razgovoru s jednim novinarom. Usp. BABL, br. 1058/1991.: Stevan Risović, *Ja sam Jugosloven!*, str. 4.

¹³⁵ Usp. BABL, br. 1058/1991. - Pod ovim brojem 9. prosinca 1991. u protokol uveden razgovor s biskupom Pichlerom objavljen u novosadskom *Dnevniku i arhivirana je njegova kopija*: Stevan Risović, *Ja sam Jugosloven!*, u: *Dnevnik od 17. studenoga 1991.*, str. 4. Tekst razgovora popraćen je fotografijom biskupa Pichlera u reverendi s pektoralom.

sam uvek koristio priliku da kod nemačkih vlasti isposlujem oslobađanje Srba. Vidite, pred mojim očima je i onda, kao i sada uvek stajao čovek. Ne, ja ljude nikada nisam razdvajao, cenio ih po tome ko je ko. Ima ona lepa narodna izreka - u svakom žitu ima kukolja. Ja nisam rođen da mrzim, niti mogu mrzeti. Mržnja je svojstvena samo neljudima."¹³⁶ I kao primjer svojega pomaganja ljudima, opet spominje Uroša Vurunu i još nekog čovjeka čije je ime već zaboravio, a kojega je Nijemcima bio prijavio njegov susjed pa onda taj isti susjed molio Pichlera da ga spasi.

Na pitanje što misli o trenutnim (ne)prilikama, odgovara da nije "povlačio paralelu" između onoga vremena, za koje bi volio da se nikada više ne ponovi, i onoga što se u vrijeme snimanja tog razgovora događalo u Hrvatskoj. Sjeća se samo da je slom fašizma 1945. doživio kao neko svoje osobno oslobođenje, ali ono što se događa ne samo u Hrvatskoj, već u cijeloj Jugoslaviji, mora zabrinuti svakoga poštenog čovjeka: "Mora, jer egzodus srpskog ili hrvatskog naroda, svejedno, je jednako bolan. Mnogi me pitaju, mogu li Hrvati i Srbi živeti zajedno? Kako da ne mogu! Pa žive zajedno stolecima."¹³⁷

Srpski narod je, kaže biskup Pichler, "vrlo, vrlo čestit narod, koji ima svoju dugu tradiciju, svoju istoriju, svoju kulturu, koji je, to želim da kažem, bio i ostao religiozan, ali nije dolazio u crkvu kao nekada. (...) Slavan je to narod, ali se nekako zadnjih tih stotinu i kusur godina udaljio od crkve. (...) Sada se vraćaju crkvi, što mene iskreno raduje, jer u crkvi se niko nekom zlu neće naučiti."¹³⁸ Za mržnju među narodom, prema Pichlerovu mišljenju, nije kriv narod, nego političari, ali i učitelji i nastavnici, i to oni nečasni izuzeci. A na pitanje što misli o ideji jugoslavenstva te zašto ta ideja nije dobila dominantniju ulogu, odgovorio je kako slijedi: "Vidite, ja sam rođen u Jugoslaviji. Ja sam, znate, Jugosloven, iako mi je materinji jezik nemački. Meni je to jugoslovenstvo blisko, nekako mi je ono pri srcu. Ja sam se i na ovom posljednjem popisu izjasnio kao Jugosloven. Ne, ne stidim se zbog toga. Naprotiv, samo mi je pomalo krivo što svet nekako sa podsmehom gleda na to."¹³⁹

---

¹³⁶ Usp. BABL, br. 1058/1991.: Stevan Risović, *Ja sam Jugosloven!*, str. 4.

¹³⁷ *Isto.*

¹³⁸ *Isto.*

¹³⁹ *Isto.*

Komentar. Zanimljivo, biskup Pichler je još jednom samo za Srbe imao lijepe riječi. A o Hrvatima, čiji je bio biskup, ni jedne lijepe riječi. Optimisti bi rekli: To je zato što ga o Hrvatima novinar ništa nije pitao, a ono što je o njima lijepo rekao, to nisu htjeli tiskati! Ipak, Hrvate je još jednom kritizirao, premda mnogo blaže negoli u nekim drugim razgovorima.

Još zanimljivija je njegova tvrdnja kako je svijet "nekako sa podsmehom" gledao na jugoslavenstvo, a njemu je ono bilo pri srcu. Mislim da je takav njegov izbor prije svega, premda vjerojatno ne jedino, bio cijena obiteljske i osobne iskorijenjenosti iz prirodnoga narodnoga zavičaja, što je zahtijevalo da bude ponovno "zasaden", u ovom slučaju to je očito bilo na krivome mjestu. Kao kad žedan pustinjaški putnik, prevaren prirodnom varkom, vidi rješenje vlastite žeđi u nepostojećoj vodi fatamorgane, uvjeren da je ona realnost.

ZAKLJUČAK

Pokojni banjolučki biskup Alfred Pichler je "svetu preokupaciju Isusovu s posljednje večere", da Crkva bude jedna, vidio kao "nostalgičnu želju Crkve" zato što se zajednica Kristovih sljedbenika već odavno od jedne pretvorila u mnoge. Ta podijeljenost, koja je istodobno izdaja Kristove volje i sablazan svijetu, velika je objektivna zapreka obvezi svjedočenja o evanđeoskim vrednotama među koje svakako pripada i sama zajednica spasenja, Crkva Kristova, kao prvi svjedok i propovjednik ljubavi, poštivanja, razumijevanja i vjernosti. Zabrinut zbog činjenice što podijeljenost među kršćanima od jedinstva Crkve čini nostalgičnu kategoriju povijesti, biskup Pichler je, na mjestu koje mu je Providnost povjerila, pokušao učiniti koliko je bilo u njegovoj moći da barem ublaži osjećaj žala za izgubljenom "nevinošću" jedinstva. On u svojem djelovanju nije bio teolog koji bi promišljao i razrađivao ekleziologiju jedinstva, nego je bio praktičar jedinstva u granicama koje mu je omogućavala struktura Crkve. Bio je čovjek koji je koristio kanonske okvire i u njima se kretao, ne postavljajući mnoga "zašto" i "kako". Ili, možda nije imao vremena za njih. Bez ikakvih vidljivih intelektualnih poteškoća, kao i toliki drugi u Crkvi, on je iz razdoblja svojega života u kojemu je pripadnike Pravoslavne crkve, u skladu s ustaljenom teološkom i kanonskom praksom, nazivao "grko-šizmaticima" i "šizmaticima", prešao u drugo, u kojemu je ta ista zajednica postala "sestrinska Crkva", i "naša braća". Njemu, otvorenomu kakav je bio, taj je ekleziološki

pomak vjerojatno odgovarao i bio mu je dobrodošao da s još više žara razvija svoj humanizam, koji je, kao što se vidjelo iz brojnih primjera, zaista bio kršćanski širok. To je istodobno i razlog što je u jednome razdoblju svoje biskupske službe bez poteškoća mogao svoje svećenike upozoravati, u skladu s tadašnjim kanonskim i moralnim standardima, da nikakva komunikacija *cum schismaticis* u svetim stvarima, osim one pasivne, koja se zapravo svodi na građansku pristojnost, nije dopuštena, jer sa sobom nosi opasnost sablazni, dok je u drugome razdoblju tu komunikaciju podržavao, odobravao i preporučivao.

U svakom slučaju, njegova poslijesaborska životnocrkvena otvorenost, iz koje je proizašlo i njegovo odobravanje služenja svetih misa u pravoslavnim crkvama, u našim krajevima znači "korak ispred", koji je na mnogim stranama u svijetu odavno uobičajen. Radi se jednostavno o zahtjevu kršćanske ljubavi da se onomu koji nema, dadne sve ono što mu se može ponuditi ako se to davanje ne protivi kršćanskom moralu. A to vrijedi i onda kad mu treba pomoći da na dostojanstven način slavi Boga. K tome, Pichlerova sposobnost iskrenoga prijateljavanja s religiozno različitim, dokaz je njegove velike unutarne ljudske i teološke slobode, jer su širina i otvorenost u razmišljanju i ponašanju uvijek posljedica duhovne oslobođenosti i sigurnosti. U tome je našao odlična sugovornika u vladiki Andreju.

Međutim, na široj razini, koja na svoj način u ovim našim krajevima uokviruje i kršćanski ekumenizam, tj. na razini rasprava i izjava o nacionalnome i međunacionalnome pitanju, Pichler se nije uvijek odlikovao razboritim procjenama i izjavama.¹⁴⁰ Poštujući njegovo pravo da bude Jugoslaven, kako se izjašnjavao u posljednjem razdoblju svoga života, nikako se ne može prihvatiti teza da samo Jugoslaven može na ovim stranama "po prirodi stvari" voljeti, jer bi to značilo da je svaki drugi narodni identitet neka "prirodna tvornica" nespремnosti na ljubav, pa i mnogo gorih pojava. Stoga mi se čini da biskup Pichler u ovim pitanjima nije uvijek "išao ukorak" s objektivnim stanjem stvari. Dapače! A to vrijedi naročito za neke njegove javno izrečene osude i prosudbe o čemu je već bilo

---

¹⁴⁰ Sa stajališta nedovoljne razboritosti već su na nekoliko mjesta u ovome članku bile komentirane neke izjave biskupa Pichlera. Tim komentarima ovdje pridodajem i mišljenje biskupa Ratka Perića o Pichlerovu djelovanju i izjavama izraženo u sljedećoj rečenici: "Zauzet pobornik ekumenizma, iako ga u izjavama nije resio osobit oprez i razboritost s obzirom na procjenjivanje domaće situacije." Usp. Ratko Perić, *De viris illustribus*, u: Pero Sudar - Franjo Topić - Tomo Vukšić, *Vrhbosanska katolička bogoslovija*, Sarajevo-Bol, 1993., str. 319.

govora u komentarima na prethodnim stranicama. S druge pak strane, nesumnjivo je da na relaciji Hrvati-Srbi, i obratno, ima mnogo problema. Mnoga od tih pitanja pretaču se i na područje međucrkvjenih odnosa i uvjetuju ih. Ali bijeg od problema doista je najgori mogući način rješavanja bilo kojeg pitanja jer uvijek završava stvaranjem još većih nedaća, budući da svi stari problemi i nakon bijega ostaju, dok se sam bijeg pretvara u novi problem. A projekt jugoslavenstva doista je bio običan pokušaj bijega od nacionalnog problema u imaginarno područje nadnacionalnoga i završio je na najgori mogući način: krvoprolićem kakvo ovi krajevi ne pamte. To je još jedna pouka da rješenje svih problema treba tražiti tamo gdje oni jesu.*

LA QUESTIONE INTERECCLESIALE E INTERNAZIONALE
NELL'OPERA E NEL PENSIERO DEL VESCOVO
ALFRED PICHLER

Riassunto

Comunemente è noto che il vescovo cattolico di Banja Luka Alfred Pichler (1959-1989) era un grande amico del vescovo ortodosso della stessa città Andrej Frušić e che loro ambedue erano aperti alle concrete azioni ecumeniche, spesso guidate anche da loro stessi. Si visitavano, prendevano parte alle celebrazioni eterodosse, approvavano la predicazione dei ministri dell'altra Chiesa durante le proprie celebrazioni liturgiche, prestavano i suoi spazi sacri per le necessità degli appartenenti dell'altra comunità ecc. Dall'altra parte, quelli più informati di questa problematica hanno una opinione più complessa riguardo all'ecumenismo predicato e portato avanti dal vescovo Pichler, soprattutto se la questione viene posta in un contesto più ampio dei rapporti interecclesiali e internazionali. Infatti, alcune sue azioni, e prima di tutto quelle al livello della collaborazione concreta con la Chiesa ortodossa, la opinione pubblica cattolica, come a Banja Luka così altrove, molto rispettava. Le altre azioni invece, il che riguarda prima di tutto alcune sue dichiarazioni pubblicamente pronunziate, difficilmente poteva comprendere. Anzi le rifiutava.

---

* Prvi dio ovoga članka objavljen je u *Crkvi u svijetu*, br. 1/2004., str. 133-159.

Nello studio presente della questione interecclesiale e internazionale nell'opera e nel pensiero del vescovo Alfred Pichler, appoggiato maggiormente sulla documentazione originale, poi sui testi pubblicati e qualche volta, in mancanza della documentazione, anche sui racconti dei testimoni autentici, si è tentato descrivere in maniera obiettiva ambedue i livelli dell'attività ecumenica di Pichler. Però, anche le reazioni ai suoi passi. Naturalmente, in misura in cui era possibile raccoglierle.

L'articolo è suddiviso in sette parti di cui la prima descrive l'ecumenismo di Pichler nel tempo in cui svolgeva l'ufficio del parroco. Segue poi una prolungata descrizione dell'ecumenismo portato avanti da Pichler dopo il 1959 quando lui divenne vescovo di Banja Luka. Il terzo capitolo presenta alcune questioni legate alla comprensione della Chiesa da parte del vescovo ortodosso di Banja Luka Andrej Frušić e il quarto viene dedicato ad una mia esperienza con i vescovi Alfred e Andrej. Segue poi la descrizione della collaborazione di Pichler con il Consiglio per l'ecumenismo della Conferenza episcopale jugoslava. La sesta parte poi s'occupa del suo ruolo nella Commissione internazionale mista per il dialogo teologico tra la Chiesa cattolica e la Chiesa ortodossa (1979-1990). Ed infine, segue una presentazione di alcune interviste discutibili che il vescovo Pichler rilasciò ai diversi giornali e riviste.